

حداد در آینه حداد

www.ketab.ir

سیره علمی عارف کامل، آیت الحق حاج سید هاشم موسوی حداد رحمته الله

به روایت تلمیذ معظم، حضرت آیت الله حاج شیخ محمد صالح کمیلی محصل خراسانی

موسسه تحقیقاتی پویندگان انوار توحید

سرشناسه :	موسسه تحقیقاتی پویندگان انوار توحید
عنوان و نام پدیدآور :	حداد در آینه حداد: سیره عملی - عارف - کامل، آیت الحق حاج سیدهاشم موسوی حداد / به روایت محمد صالح کمیلی محصل خراسانی؛ تحقیق و ویرایش مرتضی شیخ راسقی؛ تهیه و تنظیم حسین واثقی.
مشخصات نشر :	قم: انوار توحید، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری :	۳۱۷ ص.
شابک :	۹۷۸-۶۲۲-۹۷۷۱۶-۵-۵
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
عنوان دیگر :	سیره عملی - عارف - کامل، آیت الحق حاج سیدهاشم موسوی حداد.
موضوع :	حداد، هاشم، ۱۹۰۰ - ۱۹۸۳ م.
موضوع :	حداد، هاشم، ۱۹۰۰ - ۱۹۸۳ م. -- سرگذشتنامه
موضوع :	عارفان -- سرگذشتنامه
موضوع :	Mystics -- Biography
شناسه افزوده :	شیخ راسقی، مرتضی، ۱۳۶۴-
شناسه افزوده :	واثقی، حسین، ۱۳۶۰-
رده بندی کنگره :	BP۲۸۰/۸
رده بندی دیویی :	۲۹۷/۸۹۲۴
شماره کتابشناسی ملی :	۷۶۴۷۸۲۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	فیا

انتشارات انوار توحید
وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری تحقیقاتی
پویندگان انوار توحید

حداد در آینه حداد

■ تحقیق و ویرایش: مرتضی شیخ راسقی ■ مسئول تولید اثر: حسین واثقی
■ صفحه آرا: موسسه تحقیقاتی پویندگان انوار توحید ■ چاپ اول: ۱۴۰۰ ■ شمارگان: ۱۰۰۰

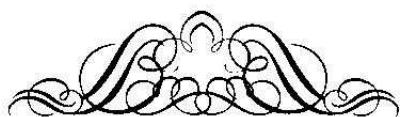
نشانی: قم، خ انقلاب کوچه ۴۱ فرعی ۸ پلاک ۸ تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۷۷۲۳

دفتر بخش انتشارات انوار توحید قم تلفن: ۰۹۹۱۲۴۶۸۲۲۵

تهران تلفن ۰۲۱۳۳۱۲۰۲۶۵، تلفن همراه ۰۹۱۹۸۲۱۸۸۲۷

وبسایت: <http://komeily.com> <http://markaztohid.ir>

شبکه های اجتماعی: komeilyir markaztohidir

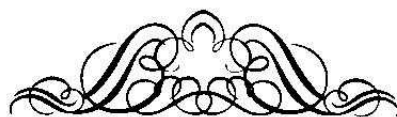
فهرست اجمالی

پیش گفتار.....	۱
بخش اول: سیره عارف کامل سید هاشم حداد رحمته الله علیه.....	۱۱
فصل اول: زندگی شخصی.....	۱۳
فصل دوم: عشق به اهل بیت.....	۳۱
فصل سوم: سیره اخلاقی و تربیتی.....	۴۱
فصل چهارم: سیره عبادی و عرفانی.....	۵۳
فصل پنجم: حداد در کلام بزرگان.....	۷۹
فصل ششم: کلام حداد درباره بزرگان.....	۹۳
فصل هفتم: کرامت ها و مکاشفه ها.....	۱۰۱
بخش دوم: احوال و صفات سالک و استاد عرفان.....	۱۱۱
فصل اول: توجه به شریعت.....	۱۱۳
فصل دوم: درباره نفس.....	۱۲۳
فصل سوم: سلوک عرفانی.....	۱۲۷
فصل چهارم: محبت و عشق.....	۱۶۳
فصل پنجم: استاد طریقت و نحوه ارتباط شاگرد با او.....	۱۷۱
بخش سوم: توحید و موحد.....	۱۸۵
فصل اول: معرفت توحیدی.....	۱۸۷
فصل دوم: شناخت عارف موحد و حالات او.....	۱۹۷

۲۰۵.....	بخش چهارم: شبهات و پاسخ به آن ها
۲۱۷.....	فصل اول: شبهات مهدی نصیری
۲۵۵.....	فصل دوم: شبهات آیت الله حائری
۲۸۱.....	منابع و نمایه ها
۲۸۳.....	کتاب نامه
۲۹۱.....	آیات
۲۹۳.....	روایات
۲۹۷.....	اشعار
۲۹۹.....	اعلام
۳۰۱.....	اصطلاحات
۳۰۷.....	فهرست تفصیلی

www.ketab.ir

پیش گفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين و لعنة
الله على أعدائهم أجمعين و لا حول و لا قوة إلا بالله العلي العظيم

گرایش به عرفان و معنویت از امور فطری بشر است که در طول تاریخ، در اطراف و اکناف کره خاکی وجود داشته است؛ اما علی رغم فطری بودن اصل این راه، دشواری و پیچیدگی آن سبب پدید آمدن انحرافات فراوانی در این عرصه گردیده است و جز کسانی که دست تأیید الهی راهبر ایشان شده، دیگران یا از جاذبه برون افتاده اند و یا در مراحل میانی توقف نموده اند. برخی عالمان به شکاکیت روی آورده و تمام کوشش های آدمی در جهت کشف حقیقت را بیهوده دانسته اند؛ لکن بیش تر عالمان در برابر این طایفه ایستاده اند، اینان راه های متفاوتی را برای رسیدن به این باور یقینی برگزیده اند. فیلسوفان، روش استدلال و تعقل را پیشه خود ساخته، تحقیق فلسفی را دنبال کردند. حکیمان اشراق، علاوه بر استدلال و بحث های عقلی به دریافت های باطنی و ذوقی و اشراقات و افاضه های حاصل از سلوك و مجاهدات معنوی و درونی نیز رو آوردند. شیخ شهاب الدین سهروردی، معروف به شیخ اشراق (۵۸۷-۵۴۹ ق) احیاگر این رویکرد حکمی است. متکلمان

نیز در جذب روش عقلی همراه حکیمان شدند، ولی در کشف حقایق، از وحی و کلام پیشوایان دین نیز مایه می‌گرفتند.

طریقه دیگری که در ملل و نحل گوناگون، بستر تاریخ را شکافت، طریقه عارفان بود که در کشف انسان و جهان، نه بر عقل و استدلال، بلکه بر ذوق، اشراق و شهود تکیه زدند. آنان با روش‌های عملی عرفان، سیر و سلوک نموده و پس از طی منازل و مقامات عرفانی به مکاشفه و مشاهده باطنی راه یافتند؛ آن‌گاه با توصیف و تبیین آنها به عرفان نظری دست یافتند. پس عرفان عملی عبارت است از: اجرای يك برنامه دقیق و پرمشقت برای گذشتن از مراحل و منازل، و رسیدن به مقامات و احوال و کشفیات عرفانی و در نهایت، نیل به توحید و فنای فی الله. در اهمیت عرفان و عارفان بالله و ضرورت تحلیل زندگی آنان، آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای رحمته الله علیه در پیامی به کنگره بزرگ داشت آیت‌الله سیدعلی قاضی رحمته الله علیه فرمود:

مهم‌ترین مسأله در این باب، این است که ما در بین سلسله علمی فقهی و حکمی خودمان در حوزه‌های علمیه - در این صراط مستقیم - یک گذرگاه و جریان خاص‌الخاص داریم که می‌تواند برای همه الگو باشد، هم برای علما الگو باشد - علمای بزرگ و کوچک - هم برای احاد مردم و هم برای جوان‌ها؛ می‌توانند واقعاً الگو باشند. این‌ها کسانی هستند که در پایبندی به ظواهر اکتفا نکردند، در طریق معرفت و طریق سلوک و طریق توحید تلاش کردند، مجاهدت کردند، کار کردند و به مقامات عالی‌ه رسیدند. و مهم این است که این حرکت عظیم سلوکی و ریاضتی رانه با طرق من‌درآوردی و تخیلی - مثل بعضی از سلسله‌ها و دکان‌های تصوف و عرفان و مانند اینها - بلکه صرفاً از طریق شرع مقدس آن هم با خبروئیّت بالا، به دست آوردند.

همین سلسله آقای قاضی رحمته الله علیه - مجموعه این بزرگواران که از حاج سید علی شوشتری رحمته الله علیه شروع می‌شود - همه‌شان مجتهدین طراز اول بودند. شاگرد برجسته ایشان، آخوند ملا حسین‌قلی همدانی رحمته الله علیه است که از لحاظ عرفانی

و معنوی و سلوکی حقیقتاً در عرش است، یعنی عظمت مقام آخوند ملا حسین قلی همدانی علیه السلام قابل توصیف نیست... مرحوم جد ما - آقای آسید هاشم نجف آبادی - دیده بود، درک کرده بود مرحوم آسید احمد را؛ می گفت ما وقتی سحر یا شب می رفتیم طرف سهله یا از سهله برمی گشتیم، صدای گریه این مرد - آسید احمد - از داخل خانه اش که سر راه بود شنیده می شد. این ها یک حالات این جوری داشتند. خود ایشان هم به شاگردهای شان می گفتند؛ اگر چنان چه يك حالت مکاشفه ای برای تان دست داد اعتناء نکنید، کارتان را کنید، ذکر تان را بگویید، آن حالت خشوع را حفظ کنید؛ یعنی مقامات این ها این است. بالاخره خیلی مهم است که شخصیت های این جوری احیاء بشوند، شناخته بشوند، معرفی بشوند؛ منتها در معرفی اینها از آدم های خبره استفاده کنید؛ یعنی کسانی بیایند درباره این ها حرف بزنند که بتوانند مقامات این ها را برای ماها بیان کنند که ما يك استفاده ای ببریم، بهره ای ببریم؛ و الا صرف [بیان] مقامات علمی و فقهی کافی نیست!

مکتب عرفانی نجف

آیت الله سید علی شوشتری علیه السلام، مکتبی عرفانی را در قرن اخیر که می توان آن را عرفان شیعی/فقهاتی نام نهاد. در نجف پایه گذاری کرد و به وسیله شاگرد ایشان آیت الله حاج ملا حسین قلی همدانی علیه السلام توسعه یافت. حاج ملا حسین قلی همدانی علیه السلام با تربیت شاگردانی؛ از جمله: حاج سید احمد کربلایی علیه السلام، حاج میرزا جواد ملکی تبریزی علیه السلام و حاج شیخ محمد بهاری علیه السلام این مکتب عرفانی را در نجف، کربلا و قم و برخی دیگر از شهرهای شیعی استمرار بخشید. پس از آن نیز آیت الله قاضی علیه السلام و شاگردان شان تأثیر شگرفی بر جامعه تشیع نهادند. اینان اولیاء الهی هستند که در

۱. بخشی از متن پیام مقام معظم رهبری به کنگره بزرگداشت آیت الله سید علی قاضی در جمع اعضاء ستاد بزرگداشت آیت الله قاضی در ۱۳۹۱/۴/۲۶؛ پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری:

وصف‌شان آمده است: «عِنْدَ ذِكْرِ الْاَوْلِيَاءِ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ»؛ ذکر اولیاء الله باعث نزول رحمت می‌شود.»

این مکتب که از متن کتاب و سنت جریان یافته، در میان تمام مکاتب عرفانی و معنوی از جهت کمال و استقامت و جامعیت، هم‌چون خورشید فروزانی است که با بررسی شاخصه‌های آن می‌توان سائر مکاتب را محک زد و سره را از ناسره جدا نمود و طبیعی است که ضرورت این امر با توجه به رواج عرفان‌های کاذب و سلاسل تصوّف باطل در عصر اخیر، دو چندان گردیده است.

اساسی‌ترین تفاوت این مکتب عرفانی با سائر مکاتب در هدف است. در این مکتب، غرض از سیر و سلوک، فقط و فقط رسیدن به نهایت درجه عبودیت و همراه با معرفت خداوند متعال است. عارفان این مکتب تأکید بلیغی دارند که بالاترین کمال و برترین آرامش و شیرین‌ترین لذت، معرفت الله و لقاء الله می‌باشد و هر کسی که به مادون این مقام قناعت ورزد، مغبون گردیده است؛ زیرا غیر او شایسته طلب نیست.

از حضرت رسول اکرم ﷺ سؤال شد: «كَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى مَعْرِفَةِ الرَّبِّ قَالَ: مَعْرِفَةُ النَّفْسِ»؛ راه معرفت پروردگار چگونه است؟ حضرت فرمود: معرفت نفس. هم‌چنین امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: «مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ انْتَهَى إِلَى غَايَةِ كُلِّ مَعْرِفَةٍ وَ عَلِمَ هَرَكْسَ نَفْسِهِ رَا بَشْنَا سِدْ بَه غَايَةِ هَر عِلْمٍ وَ مَعْرِفَتِي رَسِيْدَةً اسْت.» و روایات در ارزش معرفت نفس و ملازمت آن با معرفت الله متضاهر است.^۱ از دیدگاه عارفان بزرگ نجف، نزدیک‌ترین و بهترین راه برای رسیدن به مقام معرفت‌الله و خرق حجب نورانی و ظلمانی، معرفت نفس می‌باشد و لذا گاه از این مکتب تربیتی به طریقه «معرفت نفس» تعبیر می‌شود. معرفت نفس کلید معرفت‌الله است و همه عبادت‌ها و ریاضت‌ها و شوره و عشق‌ها مقدمه آن می‌باشد. برای حرکت در شاه‌راه معرفت نفس و سیر در مراتب نفس دستورالعمل‌ها و

۱. سید علی مدنی شیرازی، ریاض السالکین، ج ۵، ص ۱۲۰.

۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۷۲.

۳. عبدالواحد بن محمد آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۳۲.

۴. رک: طباطبائی، المیزان، ج ۶، ص ۱۷۴.

بایدها و نبایدهایی وجود دارد که به مهم ترین آن ها اشاره می کنیم:

۱. لزوم ولایت اهل بیت علیهم السلام

امام باقر علیه السلام فرمود:

من سرّه أن لا یكون بینہ و بین الله حجاب حتی ينظر إلى الله و ينظر الله إليه،
فلیتول آل محمد و یبرأ من عدوهم و یأتّم بالامام منهم فانه اذا کان كذلك،
نظر الله إليه و نظر الی الله؛

هر کس دوست دارد بین او و خداوند حجابی نباشد تا به خداوند نظر کند و
خداوند نیز به او نظر نماید، پس به تولّی آل محمّد تمسّک نماید و از دشمن ایشان
تبری جوید و از امامی که از ایشان است پیروی نماید؛ زیرا اگر چنین باشد خداوند
به او نظر نموده و او نیز به خداوند نظر می نماید.

در مکتب عرفان شیعی فقاهتی رسیدن به توحید و فناء تام، جز با تمسّک
به ولایت و معرفت ائمّه علیهم السلام ممکن نیست و این امری است که نمی توان از آن
چشم پوشی کرد. و یکی از اساسی ترین تمایزهای میان عرفان صحیح با عرفان های
نوظهور و کاذب در تمسّک به ولایت است.

۲. تعبّد تام به شریعت

از دیگر شاخصه های این مکتب عرفانی، عنایت فراوان به شرع مقدس است؛
به طوری که از نگاه برخی نوعی افراط به حساب می آید. تمام این بزرگان در عصر
خود در نهایت تعبّد به احکام شرع و احتیاط، زندگی می کردند و تنها راه رسیدن به
لقاء الهی را ترک محرمات، اتیان واجبات و در گام بعدی ترک مکروهات، انجام
مستحبات و تبدیل مباحات به مستحبات به وسیله قصد قربت می دانستند و این
مسأله یکی از اساسی ترین تفاوت های عرفان های حقیقی با عرفان های کاذب و
تصوّف های باطل می باشد.